MANGALORE UNIVERSITY

SRI SHARADA COLLEGE BASRUR

KUNDAPUR, UDUPI -576211

A study on historical places of basrur

2023-2024

SUPERVISED BY : Raghavendra Shetty
Department of history
Shri sharada college basrur

SUBMITTED BY : VIGNESH (U05RS21A0012)
NITHIN (U05RS21A0010)
SHRIKANT (U05RS21A0009)
MARUTHI (U05RS21A0007)

INDEX PAGE

SI NO	CONTANT	PAGE NO
1	ಬಸ್ರೂರಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನಲೆ	1-9
2	ಬಸ್ರೂರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ	10
3	ಬಸ್ರೂರಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳು	11-16
4	ಬಸ್ರೂರಿನ ಗುಪ್ತೆಹಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ಐತಿಹ್ಯ	17-18
5	ನಾಡ ಬಸ್ರೂರಿನ ಏಳು ಕೇರಿ	19-24
6	ನಾಡ ಬಸ್ರೂರಿನ ಏಳು ಕೆರೆಗಳು	25-31
7	ಬಸ್ರೂರಿನ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ	32-37
8	ಪಡುಕೆರೆ ತಿರುಮಲ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನ	38-40
9	ಶ್ರೀ ಆಧಿನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ	41-42

ಬಸ್ರೂರು ಒಂದು ನಗರವೇ?

ಬಸ್ರೂರು ನಗರವೆಂದು ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣ ಯಾರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸದೆ ಇರದು. ಆದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಹೌದು. ಇದೊಂದು ನಗರವೇ ಆಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆಗಳು ಇವೆ. ಅವಶೇಷಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಗರಗಳು ಹೇಗಿದ್ದವು ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಗನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಬಸ್ರೂರು ನಗರವೂ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಏಳು ಕೇರಿಗಳಿವೆ; ಏಳು ಕೆರೆಗಳಿವೆ. ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು, ನಲ್ವತ್ತು ದೈವದ ಗುಡಿಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಗರಡಿಮನೆಗಳು, ಎರಡು ಮಸೀದಿಗಳು ಹಾಗೂ ಎರಡು ಕ್ರೈಸ್ತ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರಗಳಿವೆ; ಎರಡು ಅಗ್ರಹಾರಗಳು, ಐದು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು, ಎರಡು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯ ಕಾಲೇಜು ಇದೆ. ಅಂಚೆಕಛೇರಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಕೃತ ಬ್ಯಾಂಕು, ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘ, ಟೆಲಿಫೋನ್ ಎಕ್ಸಚೇಂಜ್, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಪಂಚಾಯತ್ ಕಚೇರಿ, ಈಶ್ವರೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕೇಂದ್ರ, ಭೀಮಸಂಘ, ಬಳಕೆದಾರರ ವೇದಿಕೆ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆ. ಕೇವಲ 6 ಕಿಲೋಮೀಟರ್ ಸುತ್ತಳತೆಯ ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಇವೆಯೆಂದರೆ ಇದೊಂದು ನಗರವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೇನು?

ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನಲೆ :

ಈ ನಗರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಈಗ ಕಾಣಸಿಗುವ ಸುಮಾರು 50ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಶಾಸನಕಲ್ಲುಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಾಕಾರಗಳಲ್ಲೋ, ಮುಖ್ಯ ಘಟನೆ ನಡೆದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೋ ಅಥವಾ

ಬೀದಿಯಲ್ಲೋ ನೆಟ್ಟಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯುವ ಕಲ್ಲುಗಳಾಗಿ ಅಥವಾ ಮನೆ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕೆಲವು ಕಲ್ಲುಗಳು ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಶಾಸನ ಕಲ್ಲುಗಳು ದುರುಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಮನ ನೋಯುವುದು ಸಹಜ.

ಸುಮಾರು 20 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾವಿಬ್ಬರು ಸ್ನೇಹಿತರು ಇಲ್ಲಿನ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತ ಆಯಾಸಗೊಂಡಾಗ ಬರುಜಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ ಕಂದಕದ ಕಡೆಗೆ ಕಲ್ಲು ಹರಳನ್ನು ಒಗೆಯುತ್ತಾ ಕಾಲ ಕಳೆದ ದಿನಗಳು ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಆ ಸವಿ ನೆನಪು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೋಟೆ ಹೇಗಿದೆಯೆಂದು ನೋಡ ಹೋದರೆ ಕೋಟೆಯಿದ್ದ ಜಾಗ ಎಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ಹುಡುಕಬೇಕಾಯಿತು. ಕೋಟೆ ಬುಡಸಮೇತ ನಾಪತ್ತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಧಿಕೃತವಾಗಿಯೋ ಅನಧಿಕೃತವಾಗಿಯೋ ಈ ಕೋಟೆಯ ಮಣ್ಣನ್ನು ಹಣದಾಸೆಗೆ ಮಾರಾಟಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸ್ಥಳವು ಮನೆನಿವೇಶನಗಳಾಗಿ ಮಾರಾಟವಾದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಬಸ್ರೂರು ಮಣ್ಣಿನ ಸುಂದರ ಕೋಟೆ ಮಾನವನ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲು ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನೆಲಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬರುವವರಿಗೆ ಎರಡು ಬಾಗಿಲುಗಳು ಜಲಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುವವರಿಗೆ ಎರಡು ಬಾಗಿಲುಗಳು, ಜಲಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುವ ದ್ವಾರಗಳ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಈಗಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ನೆಲಮಾರ್ಗದ ಕೋಟೆ ಬಾಗಿಲುಗಳ ಕುರುಹು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಕೋಟೆ ಹಾಗೂ ಒಳಕೋಟೆಯೆಂಬ ಎರಡು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೋಟೆ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಗರದ ಸುರಕ್ಷತೆಗಾಗಿಯೇ ಇಂತಹ ಎರಡೆರಡು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಗರಕ್ಕೆ

ಅಪಾಯದ ಸೂಚನೆ ಕಂಡುಬಂದಾಗ ನಾಲ್ಕೂ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ.

ತುಳುನಾಡಿನ ಆಳುಪ ದೊರೆಗಳು, ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜವಂಶದವರು, ಇಕ್ಕೇರಿಯ ನಾಯಕರು, ತೊಳಹಾರರು ಮುಂತಾದವರು ಈ ನಗರವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಡಚ್ಚರು, ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು, ಅರಬರು ಮುಂತಾದ ವಿದೇಶಿಯರು ಈ ಊರನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪುರಾವೆ ಇದೆ.

ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಚಯ:

ಬಸ್ರೂರು ಗ್ರಾಮ ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಕೋಟೆಯ ಪ್ರದೇಶದ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ನದಿ ವಾರಾಹಿ ಇಡೀ ಗ್ರಾಮವನ್ನೇ ಸೀಳಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ಈ ನದಿ ಬಸ್ರೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇದೇ ನದಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಸೀಳು ಹಟ್ಟಿಕುದುರು ಎಂಬ ನಡುಗುಡ್ಡೆಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ವಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವರು ಈ ನದಿಯಲ್ಲಿ ದೋಣಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಪ್ರವಾಸ ವ್ಯರ್ಥ, ತಂಪಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಗಾಳಿ, ನೀರವ ವಾತಾವರಣ ಸುತ್ತಮುತ್ತೆಲ್ಲ ಹಸುರಿನ ರಾಶಿ, ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸುವಷ್ಟು ದೂರದ ತನಕವೂ ಫಲಭರಿತ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳ ಸಾಲು- ಇವೆಲ್ಲ ಕವಿಗಳಿಗೆ. ವಿರಹಿಗಳಿಗೆ ನವದಂಪತಿಗಳಿಗೆ, ಮರೆಯಲಾಗದ ಅನುಭವ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಕೋಟೆಯ ಹೊರ ಅವರಣದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳಿವೆ. (ಹಿಂದೆ ದಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳೂ ಇದ್ದವು). ಶತ್ರುಗಳು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಈ ನಗರ ಪ್ರವೇಶಿಸಬಾರದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ರಕ್ಷಣೆ ಇರುವ ಈ ಊರನ್ನು ನಗರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ವಾರಾಹಿ ನದಿಯ್ತು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹಟ್ಟಿಅಂಗಡಿ, ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ

ಗುಲ್ವಾಡಿಗಳಿದ್ದರೆ, ಪೂರ್ವದ ಬಳ್ಕೂರು, ಆಗ್ನಿಯದ ಜಪ್ತಿ, ದಕ್ಷಿಣದ ಕಂದಾವರ, ಪಶ್ಚಿಮದ ಆನಗಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಗಳು ಹಿಂದೆ ಬಸೂರು ಮಾಗಣೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದುವು.

ಬಸ್ರೂರು

ಬಸ್ರೂರು / ಬಸ್ರೂರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಂದಾಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ . ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಬಸ್ರೂರು ಬಾರ್ಸಿಲೋರ್, ಬಾರ್ಸಿಲೋರ್, ಬಾರ್ಕಲೋರ್, ಬಸ್ಕೂರ್, ಬಾರೆಸ್, ಅಬು-ಸರೂರ್ ಮತ್ತು ಬಾರ್ಸೆಲ್ಲೋರ್ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬಸ್ರೂರು

ಬಾರ್ಸಿಲರ್

ಗ್ರಾಮ

ಬಸ್ರೂರು ಅನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ವಸುಪುರ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಇದು ಭಾರತದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆನರಾ ಕರಾವಳಿಯ ವರಾಹಿ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬಂದರು ಪಟ್ಟಣವಾಗಿದೆ. ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದ ಬಹುಪಾಲು ಮತ್ತು ಹದಿನೇಳನೇ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಾರ್ಧದಲ್ಲಿ, ಇದು ಆ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ ಬಂದರು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು. ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ

ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹಲವಾರು ವಿದೇಶಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಬಂದರನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಟ್ಟಣವು ಹಲವಾರು ಬೀದಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು, ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು, ನರ್ತಕರು, ನೇಕಾರರು ಮುಂತಾದ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದು ಕಲೆಯನ್ನು ಮರೆತುಹೋಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. ಪಟ್ಟಣವು ಚಿಕ್ಕ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಹೊನಾವರದಿಂದ ಮಲಬಾರ್‌ಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆನರಾಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಮೊರೊಕನ್ ಟ್ರಾವೆಲರ್ ಇಬ್ ಬಟುಟಾ (ಅಬು ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಮೊಹಮ್ಮದ್ (1304-1358)) ಅವರ ಪ್ರವಾಸದ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, "ನಾವು ಅಬು ಪಟ್ಟಣವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮುಲೈಬರ್ (ಮಲಬಾರ) ನಾಡಿನ ಮೊದಲ ಪಟ್ಟಣ -ಸರೂರ್ (ಬಸ್ರೂರು), ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಒಳಹರಿವಿನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಕೊಕೊ ಪಾಮ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸ್ಥಳ" ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮೇಜರ್ ಆಫ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್‌ಗಳಾದ ಜೇಮ್ಸ್ ರೆನ್ನೆಲ್ ಅವರು ಟಾಲೆಮಿಯ ನಕ್ಷೆಯ ಬೇರ್ಸ್ ಬಾರ್ಸಿಲರ್ ಅಥವಾ ಬಸೂರ್ ಎಂದು ಸರಿಯಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

16 ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ, ಬಸ್ರೂರು ಪೋರ್ಚುಗೀಸ್ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು, ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಚರ್ಚ್ ಮತ್ತು ಸಾಂಟಾ ಲೂಜಿಯಾ ಎಂಬ ಕೋಟೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು . ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು 'ಬಾರ್ಸಿಲರ್' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

13 ಫೆಬ್ರವರಿ 1665 ರಂದು, ಮರಾಠ ದೊರೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಬಸ್ರೂರು ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ಮೇಲೆ ನೌಕಾದಾಳಿ ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಲೂಟಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು, ಇದು ಬಲವಾದ ನೌಕಾಪಡೆ ಮತ್ತು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ

ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಹೊಸ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು.

ಬಸ್ರೂರು ತನ್ನ ಹಳೆಯ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ, ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದರೆ ' ಶ್ರೀ ಮಹತೋಬರ್ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ'. ವಾರ್ಷಿಕ ರಥೋತ್ಸವ (ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಥ ಅಥವಾ ತೇರು) ಪ್ರತಿ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ಪೂರ್ಣಿಮಾ - ಹನುಮಾನ್ ಜಯಂತಿ (ಹಿಂದೂ ಕ್ಯಾಲೆಂಡರ್‌ನಲ್ಲಿ) ದಿನದಂದು ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಬಸ್ರೂರು 24 ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಖರೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. 12 ನೇ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನವು ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಆರಂಭಿಕ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ಮರ್ಚೆಂಟ್ ಗಿಲ್ಡ್ ನಖರಾ ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ ಬಸೂರಿನ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಾಲಯದ ದೇವರನ್ನು ಮಹಾದೇವ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಆರಂಭಿಕ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ಮರ್ಚೆಂಟ್ ಗಿಲ್ಡ್ ನಖರಾ ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ ಬಸ್ರೂರು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಾಲಯದ ದೇವರನ್ನು ಮಹಾದೇವ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಪಟ್ಟಣವು ಗೌಡ್ ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಸಾ ನಾರಾಯಣಿ ದೇವಸ್ಥಾನ' ಹೊಂದಿದೆ.

ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಾಶಿ ಮಠ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಗೋಕರ್ಣ ಪಾರ್ಥಗಾಳಿ ಮಠ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಮಠಗಳ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗಳು ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ದಂತಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಮಹಾಲಸಾ ದೇವಾಲಯದ ಚೈತನ್ಯವು ಅದರ ಮೂಲಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬಂದಿದೆ, ಅಂದರೆ ಗೋವಾದ ಮರ್ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಸಾ.

ಕನ್ನಡದ ಹೆಸರಾಂತ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಡಾ . ಕೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಬಸ್ರೂರು ಜನರ ಜೀವನವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡು ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಬಸೂರು ಗ್ರಾಮದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಸ್ರೂರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ

ಸ್ಥಳ: ಬಸ್ರೂರು

ಶ್ರೀ ಶಾರದಾ ಕಾಲೇಜ್

ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಕಾರ ಬಸ್ರೂರು ಒಂದು ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ನಗರ. ಇದರ ಇತಿಹಾಸದ ಬೇರು ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಸ್ರೂರಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಂತಹ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪುರಾತನ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಕೇರಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ದಾನಕೊಟ್ಟ ವಿಚಾರವನ್ನಷ್ಟೇ ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಕೇರಿಗಳ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಟ್ಟಡಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದ ಬಗೆಗೂ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ.ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದವು ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ.

ಮೂಡುಕೇರಿಯ ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ:

ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಪ್ರಾಕಾರಗಳಿದ್ದವು. ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಪ್ರಾಯಶಃ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ ರಚನೆ ಇದು. ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನದಂತೆ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠ ಈ ಪ್ರಾಕಾರದ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿದೆ. ಒಳ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಜಗತಿ ಇದೆ, ಇವನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದರೆ ಚಚೌಕವಾದ ನಂದಿ ಮಂಟಪವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ದೇವಾಲಯವು ಸಾಧಾರಣವಾದ ಹಂಚಿನ ಮಾಡಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಾಕಾರದ ಒಳಗೆ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಂಟಪವನ್ನು ನಾವು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರ ರಚನೆಯೂ ಸಹ ಸಾಧಾರಣ ರೀತಿಯದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದು ನೋಡಲು ವಿಶಾಲವೂ, ಎತ್ತರವೂ ಆದ ಜಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಚಚೌಕವಾದ ಗರ್ಭಗ್ರಹವಿದೆ. ಇದೊಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದ ವಳ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಪಥ ತೀರಾ ಕಿರಿದಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಇದು ಕೇವಲ ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಇಡಲು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗರ್ಭಗ್ರಹದ ಎದುರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕದಾದ ನವರಂಗವಿದೆ. ಗರ್ಭಗ್ರಹದ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣದಾದ ಶಿಖರವಿದೆ.

ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಾಕಾರದೊಳಗೆ ಗಣೇಶನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಗುಡಿಯ ನಿರ್ಮಾಣವಿದೆ. ಈ ಗುಡಿಯು ತೀರ ಕಿರಿದಾದ ಗರ್ಭಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಮುಖಮಂಟಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಮೂಲ ದೇವಾಲಯದ ಅಧಿಷ್ಟಾನದಷ್ಟೇ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ ಇದರ ಅಧಿಷ್ಟಾನ. ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ೧೧-೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ರಚನೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನದ್ದೂ ಕೂಡ ಆಗಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಸರಿಸುಮಾರು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಆಳೂಪರಾಜರ ದಾನ ಶಾಸನವೊಂದು ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಎರಡೂ ಗರ್ಭಗ್ರಹಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಿಲಾಮಯ ರಚನೆ. ನೆಲಕ್ಕೆ

ಹಾಸುಗಲ್ಲನ್ನು ಹಾಕಿ ಭದ್ರಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಭಿತ್ತಿ ಮತ್ತು ಬಾಗಿಲುವಾಡಗಳು ಸಹ ಕಣಶಿಲೆಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇವುಗಳ ಮಾಡು ಅಷ್ಟೇ ಸಾಧಾರಣವಾದರೂ

ಶಿಲೆಯಿಂದ ರಚಿತವಾದವು. ಇದರ ಒಳಗಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮದ ಕೆತ್ತನೆ ಇದೆ. ಇಡೀ ರಚನೆ ಹೊರಮೈಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಇದನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಮುರಕಲ್ಲ ಭಿತ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಿಟಕದ ಮಾಡುಗಳು ಮುಚ್ಚಿವೆ.

ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಿಲಾಮಯವಾಗಿ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಎಂದು ಕೆಲವು ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇಡೀ ದೇವಾಲಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಗರ್ಭಗುಡಿ ಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ಶಿಲಾಮಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಜನರಿಗಿತ್ತು. ಇದು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆದದ್ದು. ಅಂತು ಇದರ ನಿರ್ಮಾಪಕರಿಗೆ ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ದಿನ ತ್ರಿಕಾಲ ಪೂಜೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಸ್ರೂರಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೆಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಆಧಿನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ವಹಿಸಿತ್ತು ಎನ್ನುವ ಕುರುಹಾಗಿ ಆಳೂಪ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಒಟ್ಟು ೩ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.

ನಖರೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ:

ಬಸ್ರೂರಿನ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯವೆಂದರೆ ನಖರೇಶ್ವರ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಸ್ರೂರು ಒಂದು ಬಂದರು ಮತ್ತು ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ವಹಿವಾಟು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನಖರ ಅಂದರೆ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯ ಇಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ ಜನರು ಶಿವನ ಆರಾಧಕರು ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಶಿವನ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ನಖರೇಶ್ವರ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ದೇವಾಲಯದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖ ಕ್ರಿ.ಶ೧೧೫೪ಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಅಳುಪ,ಪಾಂಡ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಭುಜಬಳ ವೀರ ಕವಿಯಾಳೇಂದ್ರ ದೇವನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲೇ ದೊರತಿರುವ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೧೭೬ಕ್ಕೆ

ಸೇರುವ ಇದೇ ರಾಜನ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲು ನಖರೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಈ ನಖರೇಶ್ವರನನ್ನು ಮಹಾದೇವ ಬನ್ನೂರು ಪಡುವ ಕೇರಿಯ ಮಹಾದೇವ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸುವ ಶಾಸನಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಹೆಸರು ಮಹತೋಭಾರ ಮಹಲಿಂಗೇಶ್ವರ.

ಮಹಾದ್ವಾರ, ಮಂಟಪ, ಹೊರಪ್ರಾಕಾರ, ಧ್ವಜಸ್ತಂಭ, ಕಂಚಿನ ದೀಪಸ್ತಂಭ, ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠ, ಒಳಪ್ರಾಕಾರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕಾರ ಮಂಟಪಗಳು ಈ ದೇವಾಲಯದ ವಿವಿಧ ಅಂಗಗಳು. ಒಳಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ನಂದಿ ಮಂಟಪ ಮತ್ತು ಗಣೇಶನ ಗುಡಿಗಳಿದೆ. ಒಳಪ್ರಾಕಾರ ಆಯತಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಬಹಳ ವಿಶಾಲವಾಗಿದೆ. ಮಹಾದ್ವಾರ ಮಂಟಪವು ಎಡವಲಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಜಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಜಗತಿಯ ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಕುಸುರಿ ಕೆತ್ತನೆಯ ಗೂಡುಗಳಿವೆ. ಜಗತಿಯ ಮೇಲೆ ಬಾಗಿಲುವಾಡಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳಿವೆ. ಸುಂದರವಾದ ಕೆತ್ತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಇವು ಬುಡದಲ್ಲಿ ಚೌಕ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಪಟ್ಟಿಕೆಗಳುಳ್ಳ ವೃತ್ತ ಮತ್ತು ಛತ್ರದ ಆಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದು ಮೇಲ್ಭಾಗ ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಗಿನವರೆಗೆ ಸರಳ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಜಗತಿಯ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಗುಪ್ಪೆ ಹಾಡಿಯಿಂದ ತಂದ ಎರಡು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭವಿದೆ. ಮಹಾದ್ವಾರದ ಬಾಗಿಲುವಾಡ ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಸ್ತಂಭಗಳು ಮತ್ತು ಹಲವು ಹಂತಗಳ ಲತಾಪಟ್ಟಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು

ಒಂದು ಮಂಟಪಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ಇಲ್ಲಿಯ ನವೀನವಾದ ಕೆತ್ತನೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಹಿಂದೆ ಈ ದ್ವಾರಮಂಟಪವು ಚಂದ್ರಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಎತ್ತರವಾದ ಮಾಡನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತಂತೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಜೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಮಾಡು ರಿಪೇರಿಯಾಗುವ ಬದಲು ಯಾವುದೋ ದುರ್ದೆಸೆಯಿಂದ ನೆಲಕಚ್ಚಿತ್ತು.13 ಈಗ ಇಲ್ಲೊಂದು ಕಾಂಕ್ರೀಟ್ ರಚನೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ದೇಗುಲಕ್ಕಿರಬೇಕಾದ ಭವ್ಯ ಗೋಪುರಕ್ಕೆ ಬದಲು

ಅಪೂರ್ಣ ಕಾಂಕ್ರೀಟ್ ಕಟ್ಟಡ ಮತ್ತು ತಗಡಿನ ಚಪ್ಪರವಿದೆ. ಮಹಾದ್ವಾರ ದಾಟಿ ಒಳನೆಡೆದರೆ ತೀರಾ ದಾರುಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೊರ ಪ್ರಾಕಾರ ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದ ಪೀಠದಮೇಲೆ ಬೃಹತ್ ಧ್ವಜಸ್ತಂಭವಿದೆ.ಇದರ ಮುಂದೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಎರಕ ಹೊಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬೃಹತ್ ಕಂಚಿನ ದೀಪಸ್ತಂಭವಿದೆ. ಇದರ ಮುಂದೆ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠವಿದೆ. ಕಂಚಿನ ದೀಪಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಗಜಮುಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಭಾದಲ್ಲಿರುವ ಗಜದ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಗಣಪತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗಜಾರೂಢ ಗಣಪತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸಿಮೆಂಟಿನ ಒಂದು ಮಂಟಪವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಕಂಚಿನ ಸ್ತಂಭದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಹಾಕಿದೆ. ಈ ಮಂಟಪದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಗರ್ಭಗೃಹಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನು ಹಾಕಿ ಹತ್ತುವಂತೆ ಏಣಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ.

ಒಳಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾದ ಜಗತಿ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಎಡಭಾಗದ ಜಗತಿಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿಗೆ ಗುಡಿಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. (ಎಡಭಾಗದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿಗೆ ಗುಡಿಯೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ) ಸದಾನಂದ ಶೆಟ್ಟಿ ಎಂಬಾತ ಕ್ರಿ.ಶ೧೫೫೧ರಲ್ಲಿ ಈ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಇದರ ಪೂಜಾ ವಿನಿಯೋಗಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂ ಮತ್ತು ಹಿರಣ್ಯ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಮಾಹಿತಿ. ನಂದಿ ಮಂಟಪದ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ದೇಗುಲದ ಅಧಿಷ್ಟಾನಗಳು ಶಿಲಾನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದು ಸುಭದ್ರವಾಗಿದೆ. ಇವು ಉಪಾನ, ಜಗತಿ, ಕುಮುದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಮುಖ್ಯ ದೇಗುಲ ನವರಂಗ ಮತ್ತು ಗರ್ಭಗೃಹಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಚತುರಸ್ರವಾಗಿರುವ ಗರ್ಭಗೃಹಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿ ಇದೆ. ಎರಡು ಭಿತ್ತಿಗಳು ಗರ್ಭಗೃಹ ಮತ್ತು ಆಲಯದ ಮಾಡಿನ ಬಾರವನ್ನೂ ಹೊರುವುದಕ್ಕಷ್ಟೆ ಹೊರತು ಒಳ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗೆ ಕಿರುಪಥವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸದ ಅವಶೇಷಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಾಣಸಿಗುವುದು ತುಳುನಾಡಿಗೆ ಮೂಲ ಎನ್ನಲಾದ ತುಳುವೇಶ್ವರ. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರೂಪವೆನ್ನಲಾದ ತುಳುವೇಶ್ವರನಿಗೆ ವೃಕ್ಷವೇ ಆಲಯ. ಸುಮಾರು ೧೫೦-೨೦೦ ವರ್ಷದ ಹಳೆಯದಾದ ಆಲದ ಮರವೇ ಈ ಶಿವನಿಗೆ ಸೂರಾಗಿದ್ದು ನೀರು ಮತ್ತು ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ಶಿವನಿಗೆ ಮೊದಲು ದೇವಾಲಯವಿತ್ತ ಅಥವಾ ಪರದೇಶದವರ ದಾಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ದೇವಾಲಯ ನಶಿಸಿ ಹೋಗಿದೆಯಾ ಏನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಖಚಿತ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಇದು ಸುಮಾರು ೮೦೦-೧೦೦೦ ವರ್ಷ ಪುರಾತನ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಕಟ್ಟಡವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಶತೆ. ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಓರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಕಿಂಡಿಯಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ತುಳುವೇಶ್ವರನ ಅಪರೂಪದ

ಎರಡೂವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಅಂಗವಿದೆ. ಪಾಣಿಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಅಂಗವನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ್ದು ಯಥಾಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣದಾದ ನಂದಿಯ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ನಂದಿಯ ವಿಗ್ರಹದ ಬಾಗಶಃ ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾಣಬಹುದು. ಗುಡಿಯ ಒಳಗಡೆ ೩-೪ ಜನ ನಿಂತು ಶಿವನ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮುರಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಗೋಡೆ, ಎದುರಿಗೆ ನಂದಿ ಮಂಟಪದ ಕುರುಹು ನೈವೇದ್ಯಸಾಲೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಹೊರಗಡೆ ಇರುವ ನಂದಿ ವಿಗ್ರಹ ಅತ್ಯಂತ ಅಪರೂಪದ ಕೆತ್ತನೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಸಾಕಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿರುವ ಏಕಶಿಲಾ ವಿಗ್ರಹ ಅಂದಿನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ತುಳುವೇಶ್ವರನ ವಿಗ್ರಹವೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ನಾಜೂಕಾದ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಮಹಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ದರ್ಮದರ್ಶಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಹೆಗ್ಡೆಯವರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಮೃಕ್ತಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಶಾಸದಲ್ಲ ೮೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀತುಳುವೇಶ್ವರನ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆಗಾಗಿ ೧ ಎಕರೆ ಭೂದಾನ ನೀಡಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

<u>ಬಸ್ರೂರು ಗುಪ್ಪೆ ಹಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ಐತಿಹ್ಯ</u>

ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಬಸ್ರೂರಿನ ಗುಪ್ಪೆ ಹಾಡಿ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ೧೫೩೧ರ ಶಾಸನವೊಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಗೋಪಿನಾಥ ದೇವರ ದೇವಾಲಯವಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನೂ, ಸದಾನಂದ ಒಡೆಯರ ಮಠ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಶಾಸನ ದೊರೆತಿತ್ತು. ದೇವು ಸೆಟ್ಟಿ ಗುಪ್ಪೆಯ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ 25 ವರಹಗದ್ಯಾಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದನೆಂದು ದೊಡ್ಡಕೆರೆ ಕಟ್ಟೆಯ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

<u>ಅಳಿದುಳಿದ ಗುಪ್ಪೆ ಸದಾನಂದ ಮಠ</u>

ಗುಪ್ಪೆಹಾಡಿಯ ಮಠ ಈಗ ಅಳಿದುಳಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಈ ಮಠ ಹಾಗೂ ಗುಪ್ಪೆ ಹಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯ:

ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ಗುಪ್ಪೆ ಹಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸದಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠವಿತ್ತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ಮಂದಿ ಭಕ್ತರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಹಾಲು ತಂದು ಕೊಡುವಾಕೆಗೆ ಮಠದ ಸ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಆಸೆಯಾಯಿತು. ಹೇಗಾದರೂ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳಹಾಕಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡವಳು ಒಂದು ದಿನ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಹಾಲಿಗೆ ವಿಷ ಬೆರೆಸಿ ಕೊಟ್ಟಳು.

ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹಾಲನ್ನು ಅವಳೆದುರೇ ತಾವು ಸಾಕಿದ ಪ್ರೀತಿಯ ಬೆಕ್ಕಿಗೆ ಎರೆದರು. ವಿಷ ಮಿಶ್ರಿತ ಹಾಲು ಕುಡಿದ ಬೆಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಾಗ, ಹಾಲಿನಾಕೆ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಕುಪಿತರಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಾಲಿನ ಚೆಂಬು ಹಿಡಿದ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕೆ ಆಗುವಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಶಪಿಸಿದರು. ಹಾಲಿನವಳ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಬೇಸರಗೊಂಡ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಗುಹೆಯೊಳಗೆ ನಡೆದರು.

ಭಕ್ತರುಗಳು ಯಾವಾಗ ಮರಳಿ ಬರುವರೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ "ಕಲ್ಲು ಕೋಳಿ ಕೂಗಿದಾಗ, ಕೆಸುವಿನ ಎಲೆ ಕೂಡಿದಾಗ, ಮಂಡಿಬಾಗಿಲು ಹೊಳೆ ಬತ್ತಿದಾಗ" ಬರುವೆನೆಂದು ಅಂತರ್ಧಾನರಾದರು.

ತಂಬಿಗೆ ಹಿಡಿದು ನಿಂತ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕೆಯ ಕಲ್ಲೊಂದು ಗುಪ್ಪೆ ಹಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ಈ ಕತೆಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಏಳು ಕೇರಿ ಏಳು ಕೆರೆಗಳ ನಾಡು ಬಸ್ರೂರು

ಏಳು ಕೇರಿ ಏಳು ಕೆರೆಗಳ ನಾಡು ಬಸ್ರೂರು

ತುಳುನಾಡಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂದಾಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಬಸ್ರೂರು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮೆರೆದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಈ ಪಟ್ಟಣ ದೇವಾಲಯಗಳ ಆಗರ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಘಟಕಗಳ ಕೇಂದ್ರ. ರಾಜಕೀಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶ. ಅಲ್ಲದೆ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತು. 'ವಸುಪುರ' ಎಂದೂ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಏಳು ಕೇರಿ ಹಾಗೂ ಏಳು ಕೆರೆಗಳಿವೆ.

ಏಳು ಕೇರಿಗಳು:

೧. ಮಂಡಿಕೇರಿ:

ಊರ ಪ್ರಮುಖ ಮಂದಿರ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ನಗರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಇದರ ಎಡಭಾಗದಿಂದ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸಿದರೆ ಹಿಂದೆ ನಾವೆಗಳು ನಿಲ್ಲುವ

ಬಂದರು ಸ್ಥಳ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೇರಿಯೇ ಮಂಡಿಕೇರಿ. ಸಗಟು ಮಾರಾಟದ ಮಳಿಗೆಗಳಿಗೆ ಮಂಡಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಮಂಡಿಗಳು ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ಮಂಡಿಕೇರಿಯೆಂಬ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಈ ಕೇರಿಯ ಉದ್ದ ಸುಮಾರು 200 ಮೀಟರುಗಳು. ಇದರ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿ ಮನೆಗಳಿವೆ. ರಸ್ತೆಗೆ ತಾಗಿಯೇ ಈ ಮನೆಗಳ ಜಗಲಿಗಲು ಇರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಸುಮಾರು 300-400 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮನೆಗಳ ರಚನೆ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕೆಲವು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಪಿಂಗಾಣಿಯ ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ ಪೀಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಿಂದೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯ ಸರಕನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಸಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಮಂಡಿಕೇರಿಯ ಬಂದರು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮಂಡಿಬಾಗಿಲು ಎಂದು ಹೆಸರು. ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರೀ ನಾವೆಗಳು ಬಕ್ರೂರ ತನಕ ತಲುಪುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾವೆಗಳು ಬಂದು ನಿಲ್ಲಲು ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಬಂದರು ಇದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕುರುಹು ಇಲ್ಲಿದೆ. ನಾವೆಗಳಿಂದ ಸರಕು ಇಳಿಸಲು ಹಾಗೂ ನಾವೆಗಳಿಗೆ ಸರಕು ತುಂಬಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಶಿಲಾಹಲಗೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಜೆಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಗರ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ಮಂಡಿಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮಂಡಿಬಾಗಿಲಿನಿಂದಲೇ ಹಟ್ಟಿಕುದ್ರಿಗೆ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಳೆ ದಾಟಿ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಂಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಗೌಡಸಾರಸ್ವತರ ಕುಲದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಲಸ ನಾರಾಯಣೀ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಭೀಮ ಸಂಘದ ಕಚೇರಿಯೂ ಇದೆ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿದೆ.

೨.ವಿಲಾಸಕೇರಿ:

ಮಂಡಿಕೇರಿಯ ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕೇರಿಯಿದೆ. ಅದೇ ವಿಲಾಸಕೇರಿ. ಹೆಸರು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಹಿಂದೆ ಬಸ್ರೂರು ರಸಿಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಇನ್ನಿತರ

ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿಯೋ ಬಸ್ರೂರು ಬಂದವರು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಲಾಸೀ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿತ್ತು. ವಿಲಾಸೀ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ತಮ್ಮ ಮೈಮನಗಳ ದಣಿವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. (ಡಾ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ "ಮೈಮನಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬಸ್ರೂರಿನ ವಿಲಾಸಕೇರಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.) ಇದು ಅವರ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ದ್ಯೋತಕವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ವಿಲಾಸೀ ಮಂದಿರಗಳಿದ್ದ ಕೇರಿಯನ್ನೇ 'ವಿಲಾಸಕೇರಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಯಾವ ಮಂದಿರವೂ ಕಾಣಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕೇರಿಯ ಉದ್ದವೂ ಸುಮಾರು 200 ಮೀಟರ್. ಕೇರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುರುಹನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲಿ ವೀರೇಶ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಕೇರಿ ವೀರೇಶಕೇರಿಯೆಂದಾಗಿತ್ತು, ಬರಬರುತ್ತಾ 'ವೀರೇಶ' ಹೋಗಿ 'ವಿಲಾಸ' ಆಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಏನು ದಾಖಲೆಯಿದೆಯೆಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವೀರೇಶ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದ ಯಾವ ಕುರುಹೂ ಈಗ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕೇರಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಟ್ಟೆ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಚಿನಿವಾರಕಟ್ಟೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇದೆ. ಹಿಂದೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ತಯಾರಿಸುವ ಮಂದಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೩.ಬಸದಿಕೇರಿ:

ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಎದುರಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುನ್ನಡೆದು ಎಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಸುಮಾರು 100 ಮೀಟರ್ ನಡೆದು ಬಲಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ನೇರವಾಗಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸುಮಾರು 300 ಮೀಟರ್ ತನಕ ಸಾಗುವ ರಸ್ತೆಯೇ ಬಸದಿಕೇರಿ. ಈ ಕೇರಿಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿರುವ ಮನೆಗಳ ಸಾಲು ಇದೆ. ಮನೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೊಂದು ಶಿಲಾನಿರ್ಮಿತ ಕಟ್ಟೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಬಸದಿಬಾಗಿಲು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಜೈನ ಬಸದಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಬಲವಾದ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳಾದ ಗುಡಿಗಾರರು, ಕಂಚುಗಾರರು, ಚಿನಿವಾರರು, ನೇಕಾರರು ಮುಂತಾದವರ ಮನೆಗಳಿವೆ. ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ಪಟಗಾರರೂ ಇದ್ದರು

೪.ರಾವುತ ಕೇರಿ:

ಚತುರಂಗ ಸೇನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕುದುರೆ ಸವಾರರ ಸೈನ್ಯ ಇತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೇರಿಯ ಹೆಸರೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಕುದುರೆ ಕಟ್ಟುವ ಕಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಕುದುರೆಗಳು ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಶೀಲಾ ತೊಟ್ಟಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದೆದುರಿನ ಬೀದಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಸುಮಾರು 200 ಮೀಟರ್ ತನಕ ಈ ಕೇರಿ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗೌಡ ಸಾರಸ್ವತರ ಕುಲದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಶ್ರೀ ಶಾಂತೇರಿ ಕಾಮಾಕ್ಷಿ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅದರ ಎದುರುಗಡೆಯ ಒಂದು ಹಿತ್ತಿಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ತುಳುವೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಬಯಲು ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಶಿವಲಿಂಗದ ಎದುರಿಗೆ ಬೃಹದಾಕಾರದ, ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ನಂದಿ ವಿಗ್ರಹವಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಗರ್ಭಗೃಹ, ಪ್ರಾಕಾರಗಳಿದ್ದಿರಲೂಬಹುದು. ಆದರೆ ಈಗ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಗೋಳಿಮರವೊಂದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯ. ಗೋಳಿಮರದ ಬೇರುಗಳೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಗ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡಂತಿದೆ. ಗಾಳಿ, ಮಳೆ, ಬಿಸಿಲುಗಳ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳ ತಮ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರವು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯಾದರೂ ಈ ಗುಡಿಯ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕಾದುದು

ಅವಶ್ಯ. ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವರ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ನರ್ತಕಿಯರಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೇವದಾಸಿ ಮನೆತನದ ಒಂದೆರಡು ಶಿಥಿಲ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಈ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದರೆ ರಸ್ತೆಯ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಊರಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ದೇವಸ್ಥಾನ ಶ್ರೀ ದೇವಿ ಅಮ್ಮನವರ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಸುಮಾರು 400 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಪುರಾತನವಾದ ಈ ದೇವಾಲಯವು ನಾಥ ಪಂಥದ ಯತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕಾಷ್ಠ ಶಿಲ್ಪದ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಮನಸೂರೆಗೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡದು. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯ ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿಯೇ "ಬಸ್ರೂರು ಬಳಕೆದಾರರ ವೇದಿಕೆ"ಯ ಕಚೇರಿ ಇದೆ.

೫.ಗುಡಿಗಾರ ಕೇರಿ:

ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಈಗಿನ ಬಸ್ ಸ್ಟ್ಯಾಂಡ್ ತನಕ ಸಾಗುವ ಕೇರಿಯೇ ಗುಡಿಗಾರ ಕೇರಿ. ಗುಡಿಗಾರರ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕುಟುಂಬ ಈ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಸುಮಾರು 200 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದದ ಈ ಕೇರಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೊಂದು ಕಟ್ಟೆ ಈಗಲೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಗುಡಿಗಾರ ಕಟ್ಟೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ನಿಮಗೇನಾದರೂ ಕೈಮಗ್ಗಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಈ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಮಗ್ಗದ ಯೂನಿಟ್ ಇದೆ.

೬.ಮೇಲ್ ಕೇರಿ:

ಈಗಿರುವ ನೀರು ಟಾಂಕಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಶಾರದಾ ಕಾಲೇಜಿನ ತನಕ ಇರುವ ಕೇರಿಗೆ ಮೇಲ್ ಕೇರಿಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಲೇರ ಕೇರಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಉದ್ದ ಸುಮಾರು 250 ಮೀಟರ್. ಈಗಿನ ಬಸ್ ಸ್ಟ್ಯಾಂಡ್ ಈ ಕೇರಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

೭.ಮೂಡುಕೇರಿ:

ಇದು ಹೆಸರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಊರಿನ ಮೂಡು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿದೆ. ಸುಮಾರು 300 ಮೀಟರ್ ಉದ್ದದ ಈ ಕೇರಿಯು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಾಶಿ ಮಠದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೊಟಿ ಚೆನ್ನಯ್ಯರ ಗರಡಿ ಮನೆಯ ತನಕ ಸಾಗಿದೆ. ಈ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭುವನೇಂದ್ರ ಬಾಲಕಾಶ್ರಮ, ಅದರ ಎದುರಲ್ಲೇ ಇರುವ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಇದರ ಬಲಗಡೆಗೆ ಶ್ರೀ ತಿರುಮಲ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನವು, ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿಯೂ ಕಾಶಿ ಮಠದ ಎಡದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪುರಾತನದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಶ್ರೀ ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವೂ ಇದೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಗಸ್ತೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ. ಈ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿದರೆ ಬಸದಿಕೇರಿಯ ಕೂಡು ರಸ್ತೆಗೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೂ ಮುಂದುವರಿದರೆ ಶ್ರೀ ಕಾಲಭೈರವನ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವುದೇ ಕೋಟಿಚೆನ್ನಯ್ಯರ ಗರಡಿ. ಈ ಗರಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಷ್ಟ ವಿಗ್ರಹಗಳ ಒಂದು ಸಮೂಹವೇ ಇದೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳ ಕಥೆ (ಐತಿಹ್ಯಗಳು) ಕೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಗರಡಿಯ ಅರ್ಚಕರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬಹುದು. ಈ ಕೇರಿಯ ಕೆರೆಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನೇಪಾಳದ ಅಡಿಗರ ಮನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಪಿತ ಬ್ರಹ್ಮಕುಮಾರಿಯರ ಈಶ್ವರೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ರಾಜಯೋಗ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರವಿದೆ.

ಏಳು ಕೆರೆಗಳು:

ಬಸ್ರೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆರೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನವೆಲ್ಲ ನೀರಾವರಿ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ತೋಡಿಡವುಗಳಾಗಿವೆ. ಬಸ್ರೂರು 'ಏಳು ಕೆರೆ'ಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಾಗ ಒಂದು ಮಾನದಂಡವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇವು ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದ ಹಾಸು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದ್ದು ಶಿಲೆಯ ಹಾಸುಗಲ್ಲಿನ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅತೀ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೆರೆಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧.ದೇವರ ಕೆರೆ:

ರಾವುತಕೆರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ತಿರುಮಲ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಕೆರೆಗೆ ದೇವರ ಕೆರೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದು ಬಹಳ ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು ಈ ಕೆರೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೊಂದು ಚಿಕ್ಕದಾದ ದೇವರ ಗುಡಿಯು ಇದ್ದಿತ್ತು. ಈಗ ಅದರ ಕುರುಹು ಮಾತ್ರ ಕಾಣಬಹುದೆ ವಿನಹ ಅದರೊಳಗಿದ್ದ 'ದಶಭುಜ ಗಣಪತಿ'ಯ ಅಪೂರ್ವ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕೆರೆದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಭಟ್ಟರೊಬ್ಬರು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರಿಗಾದರೂ ನೋಡಬೇಕೆನಿಸಿದರೆ ಅವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವರ ದೀಪೋತ್ಸವ ಆಚರಿಸುವುದಾಗಲೀ, ರಥೋತ್ಸವದ ಮೂರನೇ ರಾತ್ರಿ ನಡೆಯುವ ತೆಪ್ಪೋತ್ಸವ ಆಚರಿಸುವುದಾಗಲೀ ಇಲ್ಲಿಯೇ. ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಈ ಜೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೀಪೋತ್ಸವದ ದಿನ ಕೆರೆಯ ಸುತ್ತ ಹಣತೆ ದೀಪಗಳ ಸಾಲು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಂತಹ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೋ ಆ ಉದ್ದೇಶ ಈಗ ಸಫಲವಾಗದಿರುವುದು ವಿಷಾದನೀಯ. ಹೊಸನೀರು ಕೆರೆಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೂ, ಕಲ್ಮಲ ಭರಿತ ನೀರು ಹೊರಹೋಗುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ತೂಬುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಯ ವಠಾರದ ಜನರು ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯಲು ಹಾಗೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಲು ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗ ಹೂಳು ತುಂಬಿದೆ. ಮಳೆಗಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಮೊದಲೇ ಕೆರೆ ಬತ್ತಿ ಹೋಗಿ, ಜಲಚರ ಜೀವಿಗಳು ಸತ್ತು ಅಸಹ್ಯ ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಸ್ರೂರಿನ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಕೆರೆಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯೂ ಹೀಗೆ ಆಗಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಪಂಚಾಯತಿನವರು ಜನರ ಸಹಕಾರ ಪಡೆದು ಈ ಕೆರೆಗಳ ಹೂಳೆತ್ತಲು ಹಾಗೂ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಗೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಬಸ್ರೂರಿನಕೆರೆಗಳು ಹೊಸ ಜೀವ ತಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲೂ, ಕೆರೆಗೆ ಮುಖಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿರುವ ಮನೆಗಳ ಸಾಲು ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಹಾರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ದೇವರ

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಂತಹ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೋ ಆ ಉದ್ದೇಶ ಈಗ ಸಫಲವಾಗದಿರುವುದು ವಿಷಾದನೀಯ. ಹೊಸನೀರು ಕೆರೆಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೂ, ಕಲ್ಮಲ ಭರಿತ ನೀರು ಹೊರಹೋಗುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ತೂಬುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದೆ. ಈ ಕೆರೆಯ ವಠಾರದ ಜನರು ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯಲು ಹಾಗೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಲು ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗ ಹೂಳು ತುಂಬಿದೆ. ಮಳೆಗಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಮೊದಲೇ ಕೆರೆ ಬತ್ತಿ ಹೋಗಿ, ಜಲಚರ ಜೀವಿಗಳು ಸತ್ತು ಅಸಹ್ಯ ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಬನ್ನೂರಿನ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲ ಕೆರೆಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯೂ ಹೀಗೆ ಆಗಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಪಂಚಾಯತಿನವರು ಜನರ ಸಹಕಾರ ಪಡೆದು ಈ ಕೆರೆಗಳ ಹೂಳೆತ್ತಲು ಹಾಗೂ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇಲಾಖೆಗೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಬನ್ನೂರಿನ ಕೆರೆಗಳು ಹೊಸ ಜೀವ ತಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲೂ, ಕೆರೆಗೆ ಮುಖಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಒತ್ತೊತ್ತಾಗಿರುವ ಮನೆಗಳ ಸಾಲು ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಹಾರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆರೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ದೇವರಗುಡಿಯಿದೆ.

೨.ಹಲರ ಕೆರೆ:

ಬಂಟರು ಅಥವಾ ನಾಡವರಲ್ಲಿ ಹಲರು ಎಂಬ ಮನೆತನವೊಂದಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವರ ರಥೋತ್ಸವದ ಮರುದಿನ ನಡೆಯುವ ಅವಭೃತ ಸ್ನಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಈ ಕೆರೆಯಿಂದಲೇ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಓಕುಳಿ

ಹೊಂಡಕ್ಕೆ ತುಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಓಕುಳಿ ಹೊಂಡ'ಕ್ಕೆ ಹಾರುವ ಮೊದಲು ಹಲರು ಊರಿನ ಏಳು ಕೇರಿಗಳಲ್ಲೂ ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಓಕುಳಿ ಹೊಂಡದ ಮೇಲೆ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ತೂಗಾಡಿಸಿದ ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿನ ಗೊನೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲು ಹಲರು ಅಥವಾ ಬಂಟ ಯುವಕರ ಮೇಲಾಟ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೇರಾವ ಜಾತಿಯವರೂ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಲರು ಅಥವಾ ಬಂಟರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಹಕ್ಕು. ಜನರ ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ 'ಕೋಟೇಶ್ವರ ತೇರು', ಬಸ್ರೂರು ಓಕುಳಿ' ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆನಿಸಿದೆ. ಹಲರು ತಮ್ಮ ಓಕುಳಿ ಆಟಕ್ಕೆ ಈ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನೇ ಬಳಸುವುದರಿಂದ ಈ ಕೆರೆಗೆ ಹಲರ ಕೆರೆ ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹೊರಪೌಳಿಯ ತೆಂಕುದಿಕ್ಕಿನ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸಾಗುವ ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕೆರೆಯಿದೆ. ಈ ರಸ್ತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಮಶಾನದ ತನಕ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿಯೂ 5 ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಬಹುದು. ತೆಂಕು ಬಾಗಿಲಿನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಹಾಗೆಯೇ ಹತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರೆ ವೀರಭದ್ರನ ಗುಡಿ, ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರೆ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ದೇವರ ಗುಡಿ, ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಗೌಡ ಸಾರಸ್ವತರ ಕುಲದೇವಸ್ಥಾನ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ದಾಮೋದರ, ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಜಟ್ಟಿಗ ರಾಯರ ಗುಡಿ ಹೀಗೆ ಐದು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು. ಎಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ

೩.ಮೂಡುಕೇರಿ ಕೆರೆ:

ಶ್ರೀ ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಹಳ ವಿಶಾಲವಾದ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಜೀರ್ಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆರೆಯೇ ಮೂಡುಕೇರಿ ಕೆರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಗಸ್ತ್ಯ

ತೀರ್ಥವೆಂಬ ಹೆಸರು ಇದೆ. ಈ ಕೆರೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಇನ್ನೊಂದು ಅಗ್ರಹಾರವಿದೆ. ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಮನೆಯೇ ಈಶ್ವರೀಯ ಕೇಂದ್ರ.

ಈ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಠಗಳಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪದ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ವಾರಾಹಿ, ಅನ್ನಪೂರ್ಣೇಶ್ವರಿ, ಗಣೇಶ, ಶಿವಲಿಂಗ, ದುರ್ಗಿ, ಕೃಷ್ಣ, ವಿಷ್ಣು, ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

೪.ಪಳ್ಳಿಕೆರೆ:

ಕೆರೆ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಚೊಕ್ಕವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲೊಬ್ಬ ಮಹನೀಯರ ತೆಂಗಿನ ತೋಟದೊಳಗೆ ಈ ಕೆರೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರಬಹುದು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರವೊಂದು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಈ ಕೆರೆಗೆ ಪಳ್ಟಿಕೆರೆಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು.

೫.ಮಠದ ಕೆರೆ:

ಮೂಡುಕೇರಿಯ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ತಿರುಮಲ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲೇ ಈ ಕೆರೆ ಇದೆ ಇದು ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಹೂಳೆತ್ತಿ ದುರಸ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದೀತು. ಈ ಕೆರೆಯ

ದಂಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಗೌಡ ಸಾರಸ್ವತರ ವನಭೋಜನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಹಾಡಿಗೆ ಮಠದ ಹಾಡಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ.

೬.ಗದ್ದೆಮನೆ ಕೆರೆ:

ಈ ಕೆರೆಯ ಮುಂದೆ ಕೋಟಿ ಚೆನ್ನಯ್ಯ ಗರಡಿಯೂ, ಹಿಂದೆ ದೊಟ್ಟಿಕಾಲು ದೈವದ ಗುಡಿಯೂ ಇದೆ. ಕೆರೆ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನದ್ದು. ಕಟ್ಟಿದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಉದುರಿ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಕಾಯಕಲ್ಪ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

೭.ಚಿಲುಮೆ ಕೆರೆ:

ಬಸ್ರೂರು ವೀರಶೈವರೂ ಇದ್ದರೂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆರೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರ ಮಠ ಹಾಗೂ ಗುಡಿ ಇದ್ದಿತ್ತಂತೆ. ಅದರ ಸಮೀಪವಿರುವ ಕೆರೆಯೇ ಚಿಲುಮೆ ಕೆರೆ. ಹಿಂದೆ ಗುಡಿಯಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಯಡಾಡಿ ಮತ್ಯಾಡಿಯ ಒಂದು ವೀರಶೈವ ಕುಟುಂಬ, ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರಂತೆ. ಬಸ್ರೂರು ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕರ ಸೈಂಟ್ ಮೇರಿ ಇಗರ್ಜಿಯ ನೈರುತ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಚಿಲುಮೆ ಮಠ ಇದ್ದ ಜಾಗವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು

ಪಂಚ ಗಂಗಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವ ವಾರಾಹಿ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಬಸ್ರೂರು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರದ ತವರೂರು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ತುಳುನಾಡಿನ ಬಂದರಾಗಿ ಮರೆದಂತೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಯೂ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. 'ಧರ್ಮ ಪಟ್ಟಣ ಬಸರೆಪುರ' ಎಂಬ ಶಾಸನದ ಉಲ್ಲೇಖ. ಹಲವಾರು ದಾನ ಶಾಸನಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಸತ್ರಮಠಗಳು ಬಸ್ರೂರು ಇತಿಹಾಸದ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ಪರಂಪರೆಯ ಅವಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ 24 ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು 38 ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಆಚರಣೆಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನೀಡುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶ.

ಶ್ರೀ ಮಹತೋಭಾರ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಇದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 'ನಖರೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ' ಎಂದೂ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಅರಮನೆಯಿದ್ದ ಹಾಗೆ, ಧರ್ಮಪಟ್ಟಣ ಬಸ್ರೂರು ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಬಸ್ರೂರು, ಅನಗಳ್ಳಿ, ಬಳ್ಕೂರು, ಜಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಂದಾವರ ಎಂಬ ಪಂಚಗ್ರಾಮಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಪ್ರಧಾನ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಹಿಂದೆ ಉಂಬಳಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಭೂಮಿಗಳಿದ್ದರೂ ಒಕ್ಕಲು ಮಸೂದೆಯಿಂದಾಗಿ ಸರಕಾರವು ವಾರ್ಷಿಕ ಪರಿಹಾರ ರೂ. 995.30ನ್ನು ಮತ್ತು ತಸ್ತೀಕು ರೂ. 2272.50ನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ವಿನಿಯೋಗಗಳು ಭಕ್ತಾದಿಗಳ ಸೇವೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೋಳ್ಳೈರೆ ಮನೆಯವರಿಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮರ್ಯಾದೆ. ಅನೇಕ ಮೊತ್ತೇಸರರು ಇಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯ, ಮಾಸ ವಿಶೇಷ ಮತ್ತು ವಾರ್ಷಿಕ ವಿಶೇಷ ಎಂದು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ವಿವರಿಸಬಹುದು.

ನಿತ್ಯವೂ ತ್ರಿಕಾಲ ಪೂಜೆ, ಶೋಡಶೋಪಚಾರ ಪೂಜೆ, ಆಗಮೋಕ್ತಬಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಬೇಕಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿತ್ತು. ಪೂಜೆಯವರು ಕೀಳ್ ಶಾಂತಿ, ದೇವದಾಸಿಯರು, ಮಂಗಳವಾದ್ಯದವರು ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಇಂದು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಸುಧಾರಣೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಲೆ ಪೂಜೆ ಮಂಗಲವಾದ್ಯದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಭಕ್ತಾದಿಗಳ ನಿತ್ಯಪೂಜೆಯ ಸೇವೆಯಂದು ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸೋಮವಾರದಂದು ರುದ್ರಾಭಿಷೇಕ, ಬಿಲ್ವಪತ್ರಾರ್ಚನೆ ಮೊದಲಾದ ಹರಕೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ, ಗಣಪತಿ ಮತ್ತು ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಿಷಮರ್ದಿನಿ, ವೀರಭದ್ರ ದೇವರಿಗೆ ಯಥೋಚಿತ ಪೂಜೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಮಾಸ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಸಂಕ್ರಾತಿಯಂದು ನಡೆಯುವ ಹೂಗಿನ ತೇರು ಉತ್ಸವ ಬಲಿ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಾವಧಾನ ಸೇವೆಗಳು ಹಿಂದಿನ ವೈಭವವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಾವಧಿ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆದರೆ, ವೈಶಾಖ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣಿನ ಪಾನಕವನ್ನು ದೇವರಿಗರ್ಪಿಸಿ ಭಕ್ತರಿಗೆಲ್ಲ ಹಂಚಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ದಿನ ಎಲ್ಲ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳ ವಸಂತ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸ ಬಂತೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಹಬ್ಬಗಳು ಸಾಂಗವಾಗಿ ಜರಗುತ್ತವೆ. ಗೌರಿ-ಗಣೇಶ, ಅಷ್ಟಮಿ, ಸಾಮೂಹಿಕ ಕದಿರು ಹಬ್ಬಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಥಾನವೇ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಹಿರಿಯ ಕಲಾವಿದರ ಪುರಾಣ ವಾಚನ ಕಾವ್ಯವಾಚನಗಳಿಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನವೇ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನ

ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದ ನವರಾತ್ರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಕಲೋಕ್ತಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮೇಲಗ್ರಾಹಾರದ ಕರಣಿಕರ ಮನೆಯ ಸಮೀಪ ಶಮೀ ಪೂಜೆ ನೆರವೇರುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವರು ಮೂಡುಕೇರಿ ಕರೆಕಟ್ಟೆಯ ತೋಪ್ಪಲು ಕಟ್ಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ವನಭೋಜನ ಬಳಿಕ ನಗರೋತ್ಸವ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕೇರಿ ಕೇರಿಯ ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆ ರಂಗವಲ್ಲಿಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಸಾಲು ದೀಪಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ದೃಶ್ಯ ರಾಜಧಾನಿಯ ವೈಭವದ ಅವಶೇಷವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿದಿದೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಅಮವ್ಯಾಸೆಯಂದು ಲಕ್ಷದೀಪೋತ್ಸವ ಧನುರ್ಮಾಸದಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಹುಗ್ಗಿ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಘ ಬಹುಳ ಚತುರ್ದಶಿಯ ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿ ಅಹೋರಾತ್ರಿ ಭಜನೆ ಮೊದಲಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ದೇವರಿಗೆ ಬಿಲ್ವಾಪತ್ರಾರ್ಚನೆ ರುದ್ರಾಭಿಷೇಕದ ಹರಕೆಗಳು ಪಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿಯಂದು ದೇವಸ್ಥಾನದ ವರ್ಧಂತಿ ಉತ್ಸವ ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ದಿನದ ಆಚರಣೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಹಿಂದಿನ ವೈಭವಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳು ಅನೂಚಾನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ಥಳೀಯರ, ಆಡಳಿತ ವರ್ಗದ ಶ್ರದ್ದೆ, ಶ್ರಮಗಳ ಫಲವಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ವಾರ್ಷಿಕ ಜಾತ್ರೆ ವರ್ಷದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ನವಮಿಯಿಂದ ಹತ್ತುದಿನಗಳವರೆಗೆ ನಡೆಯುವ ವಿವಿಧ ಉತ್ಸವಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ದಿನ ನಡೆಯುವ ಕಾವ್ಯ ಪೂಜೆಗಳು ನಗರೋತ್ಸವ ಓಕುಳಿ ತೆಪ್ಪೋತ್ಸವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಒಟ್ಟು ಊರಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯ ಏಕತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಸಾಧನಗಳು. ನವಮಿಯಂದು ಗರ್ನಕಟ್ಟಿ (ಧ್ವಜಾರೋಹಣ) ಏರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ರಾತ್ರಿಕಟ್ಟೆ ಪೂಜೆಗಳ ಆರಂಭ. ಒಂದೊಂದು ದಿನ ಒಂದೊಂದು ವಾಹನದಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಸವಾರಿ. ಒಂದನೇ ದಿನ ಮಯೂರ ವಾಹನವಾಗಿ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೋಳ್ಳೈರೆ ಕಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಗುಡಿಗಾರರ

ಕಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಹಲರ ಕಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ವಸಂತಗಳು ಎರಡನೇ ದಿನ ಬಸದಿ ಬಾಗಿಲು ಕಟ್ಟೆ ಇದನ್ನು ಸುನ್ನಾರಿ ಕಟ್ಟೆಯೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪನ್ನಗವಾಹನವಾಗಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಯಣ ಮೂರನೇ ದಿನ. ಮಂಡಿಕೇರಿ ಕಟ್ಟೆ ಅಥವಾ ನಿಲ್ಸ್ಕಲ್ ಕಟ್ಟೆ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ವೃಷಭ ವಾಹನನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಪೂಜೆ ವಸಂತಗಳು. ನಾಲ್ಕನೇ ದಿನ ಕಟ್ಟೆ ಪೂಜೆ ವಸಂತಗಳು ಚಿನಿವಾರ ಕಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಸೋಮವಾರ ತೊಪ್ಪಲ್ ಕಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ. ಅಂದು ಕುಂಜರವಾಹನ ಐದನೆಯ ದಿನ ಅಶ್ವವಾಹನ ದೇವರಿಗೆ ಮೂಡುಕೇರಿ ತೊಪ್ಪಲು ಕಟ್ಟೆ ಶಂಕರ ಅಡಿಗಳ

ಮನೆ ಕಟ್ಟೆಯಾದರೆ ಆರನೇಯ ದಿನ ಸಿಂಹವಾಹನನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಕರಣಿಕರ ಕಟ್ಟೆ ಪುರಾಣಿಗಳಲ್ ಕಟ್ಟೆ ಹೇರಿಕುದ್ರು ಕಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ವಸಂತಗಳು, ಇದೇ ದಿನ ಹೂಗಿನ ತೇರು ಉತ್ಸವಗಳು ಕಟ್ಟೆ ಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾವಧಾನ ಸೇವೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಸೇವೆಯು ದೇವದಾಸಿಯರಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕಟ್ಟೆಪೂಜೆ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ನಗರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸುತ್ತು ಬಂದು ಮನೆಮನೆಗಳ ಆರತಿ ಪಡೆಯುವುದು ಈಗಲೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ.

7ನೆಯ ದಿನ ಚಿತಾಪೂರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಬ್ರಹ್ಮರಥೋತ್ಸವ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ರಥಾರೋಹಣವಾದ ಬಳಿಕ ಸಂಜೆ ರಥಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸುತ್ತು ರಥ ಎಳೆಯುವುದು ಸಂಭ್ರಮದ ಜಾತ್ರೆ, ಬ್ರಹ್ಮರಥ ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರ ಸೇವೆ ಆದರಲ್ಲೂ ರಥದ ಮುಗಳ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾಂಧವರಿಂದ ಎನ್ನುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ, 8ನೆಯ ದಿನ ಬಯ್ಯನ ಬಲಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಹಲರು ಶೆಟ್ರು ಕೊಡೆ, ಡೋಲು, ಗಂಟೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಏಳುಕೇರಿ ಮರೆಯಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ಬಲಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಹಲರು ಶೆಟ್ರು ಮತ್ತು ಬಂಟ ಜಾತಿಯವರು ಸೇರಿ ಏಳು ಕೇರಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಾ ದೇವದಾಸಿಯರ ಅಥವಾ ಸೂಳೇರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿರುವ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ಗಂಡಸರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದು ಓಕುಳಿಹೊಂಡಕ್ಕೆ

ಎಸೆಯುವುದು. ಓಕುಳಿಯ ವಿಶೇಷತೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಓಕುಳಿ ಹೊಂಡಕ್ಕೆ ಹಾರುವವರು ಹಲರು ಅಥವಾ ಬಂಟಜಾತಿಯವರು ಮಾತ್ರ ಓಕುಳಿ ಹೊಂಡದ ಮೇಲೆ ಚಪ್ಪರದಲ್ಲಿ ಜೋತಾಡಿಸುವ ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿನ ಗೊನೆಗಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಮೇಲಾಟ-ಸಾಹಸಗಳು ನೋಟಕರಿಗೆ ರಂಜನೀಯ. ಓಕುಳಿ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಎದುರು ನಡೆದರೆ ಅವನೃತ ಸ್ನಾನ ಮೂಡುಕೇರಿಯ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ. ಆ ಕೆರೆಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ತೊಪ್ಪಲು ಕಟ್ಟಿ ವಸಂತವಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಬಳಿಕ ಯಜ್ಞಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯಾಗಿ ಗರ್ನ ಇಳಿಸುವುದು. ಜಾತ್ರೆಯ ಕೊನೆಯ ಕಾರ್‍ಯಕ್ರಮ. ಆದರೆ ಬಸ್ರೂರು ಮತ್ತೆ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಉತ್ಸವ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. 9ನೇ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಕೆರೆ ತೇರು ಮಣಿಗಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಸಂತ ರಾತ್ರಿ ಬಲಿಆಗಿ ನಗರೋತ್ಸವ ಮೂಡುಕೇರಿ (ಬಸದಿ ಬಾಗಿಲುವರೆಗೆ) ವಿಲಾಸಕೇರಿ ಮೂಡುಕೇರಿ ರಾವುತಕೇರಿ ಮೂಲಕ ಕೋಳ್ಕೆರೆಗೆ ಬಂದು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಮೇಲಗ್ರಹಾರ ಕೆಳ ಅಗ್ರಹಾರ ಕೆರೆಕಟ್ಟೆ ಹಲರಕೆರೆ ಬದಿಯಿಂದ ತೆಂಕು ಬಾಗಿಲ ಬದಿಗೆ ಬಂದು ರಥಬೀದಿಗಾಗಿ ವಾಲಗ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಷ್ಟಾವಧಾನ ಸೇವೆ. 10ನೇ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ವಾಲಗ ಮಂಟಪದ ಎದುರು ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರ ಕದನದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಡುಬಿನ ಕಾಳಗ! ಈ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ದೇವದಾಸಿಯರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಗಟ್ಟಿ ಕಡುಬಿನ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಎರಡು ಹರಿವಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಮೂಡು ಸಾಲು ಮತ್ತು ಪಡುಸಾಲಿನ ದೇವದಾಸಿಯರು ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಕಡುಬಿನಿಂದ ಹೊಡೆದಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ರಸಿಕರಿಗೆ ರಸದೂಟ. ನಗರೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹೋದ ಶಿವನ ಮೇಲೆ ಮುನಿಸುಗೊಂಡ ಪಾರ್ವತಿ, ಶಿವನು ಒಳಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ಬಾಗಿಲು ತಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಶಿವ- ಪಾರ್ವತಿಯರಿಗೆ ನಂದಿ ಮೊದಲಾದ ಗಣಗಳು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಸಂವಾದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಶಿವನು ನಂದಿಯ ಮೂಲಕ ಚಿನ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸರಸ ಸನ್ನಿವೇಶ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾದರೂಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಶಿವ-ಪಾರ್ವತಿಯರ ಸಂಧಾನದೊಂದಿಗೆ ಹತ್ತು ದಿನಗಳ ಸಂಭ್ರಮದ ಜಾತ್ರೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಸ್ರೂರು ಪ್ರಧಾನ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಈ ಎಲ್ಲ ಆಚರಣೆಗಳು ರಾಜವೈಭವದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇಂದಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕುರುಹಾಗಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ, ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ತೇಸರರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಹೆಗ್ಡೆಯವರು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಗತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪಡುಕೇರಿ ತಿರುಮಲ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನ

ತ್ರಿಕಾಲ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಆಗಮೋಕ್ತವಾದುದು. ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವರ ಎಡದಲ್ಲಿ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಂಜನೇಯ ಗುಡಿಗಳಿವೆ. ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಕಾರದೊಳಗಿರುವ ಕಂಚಿನ ದೀಪಸ್ತಂಭ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಶನಿವಾರ ಹಾಗೂ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪಾರಾಧನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ರಾತ್ರಿ ರಂಗಪೂಜೆ ಸ್ಥಳೀಯರಿಂದ ಭಜನೆ ಆಚರಣೆ ಅಂದು ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವರ ನಗರೋತ್ಸವ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿದ ಅಡಕೆ ಮರವನ್ನು ಹತ್ತಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯವಾದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಅಜಾದ್ ಮಿತ್ರಮಂಡಳಿಯವರು ನಡೆಸುವ ಸಾರ್ವಜನಿಕ

ಗಣೇಶೋತ್ಸವ; ಭಕ್ತರಿಂದಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿ ಆರಾಧನೆ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಪುರಾಣ ವಾಚನ ಮೊದಲಾದವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.

ತೆಂಕ ಬಾಗಿಲು ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಮನವಮಿಯಂದು ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ವಸಂತ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದಶಭುಜ ದುರ್ಗಾದೇವಿ ಒಟ್ಟೆಗಾರಾಯ, ರಕ್ತೇಶ್ವರೀ, ದೇವತೆಗಳಿರುವ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಪರಿಸರದ ಸಮಾಜದ ಜನರ ಶ್ರದ್ಧಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ತೆಂಕು ಬಾಗಿಲು ವೀರಭದ್ರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಮಂದಿರ ಕೆರೆಕಟ್ಟೆಯ ಶ್ರೀ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕೆರೆ ಮಧ್ಯದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿದ್ದ ದಶಭುಜ ಗಣಪತಿ ಈಗ ಕೇಶವ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದುವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಇಂದು ಹಿಂದಿನ ವೈಭವಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಿವೆ. ಹಟ್ಟಿಕುದ್ರು ಗಣಪತಿ ದೇವಸ್ಥಾನವು ವಾರಾಹಿ ನದಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕಿದೆ ನಿತ್ಯಪೂಜೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ರಂಗಪೂಜೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಭಾದ್ರಪದ ಶುಕ್ಲ ಚೌತಿಯಂದು ವಿಶೇಷ ಗಣಹೋಮ ರಂಗಪೂಜೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಬನ್ನೂರಿನ ದೊಡ್ಡ ಮಾರಿಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಗಣಹೋಮ ರಂಗಪೂಜೆಗಳು ನಡೆದು ಮೊದಲ ದರ್ಶನ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು.

ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ತುಳುವೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಗುಪ್ತೆ ಸದಾನಂದ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜಾವಿಧಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಂತಿದ್ದು ಆಸ್ತಿಕ ಬಾಂಧವರ ದಿವ್ಯ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಾಗಿ ನಾಮಾವಶೇಷಗೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಕೇವಲ ಇತಿಹಾಸದ ಅವಶೇಷಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ.

ಆಳುಪರ ಕಾಲದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಕೆಳದಿ ಅರಸರ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಹಲವಾರು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ "ಧರ್ಮಪಟ್ಟಣ"ವೆನಿಸಿ ಹಿಂದಿನ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಂದು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಬಲವಾಗುತ್ತಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಯ

ಶ್ರೀ ತಿರುಮಲ ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವಸ್ಥಾನ
ಬಸ್ರೂರು
ವಸ್ಥಾನ, ಬಸ

ಶ್ರೀ ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಈ ಹೆಸರು ಕೂಡಲೇ ಜೈನರ ದೇವಸ್ಥಾನವೇ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲ ಇದು ಬಸ್ರೂರು ಆದಿಯ ಈಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ದೇವಸ್ಥಾನ - ಅದುದರಿಂದ ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರು, ಮುಂದಿರುವ ಮುಖ ಮಂಟಪದ ಅವಶೇಷ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ವಿಶಾಲ ಕೆರೆ ಅಗ್ರಹಾರ ಆಗಸ್ಟ್ ಮಹರ್ಷಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ತೊಪ್ಪಲು ಮೊದಲಾದುವು ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಆಗಮೋಕ್ತವಾದ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕಾಲ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. 1970ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪಂಚಲೋಹ ದೇವೀ ವಿಗ್ರಹ ಕಳವಾದ ಬಳಿಕ 1979ರಲ್ಲಿ ದಿ ಜಪ್ತಿ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ ಉಡುಪರ ಸೇವೆಯಿಂದ ಶ್ರೀದೇವಿಯ ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾಯಿತು. ಮೊತ್ತೇಸರರಾಗಿದ್ದ ಮೂಡಕೇರಿಯ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು ದಿವಂಗತರಾದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀ ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಭಟ್ಟರು ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ಆಡಳಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀ ಆದಿನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೋಮವಾರ ವಿಶೇಷಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಬಸ್ರೂರು ಕದಿರು ಹಬ್ಬದ ದಿವಸ ಈ ಭಾಗದವರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಕದಿರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನವರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಶಾರದಾ ಉತ್ಸವವು ಮೂಡುಕೇರಿ ಮಿತ್ರಮಂಡಳಿಯವರಿಂದ ಜರಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಈಶ್ವರೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವತಿಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ದೇವಿ ವೇಷ ಸ್ಪರ್ಧೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ